

До Научното жури
Назначено със Заповед на Ректора на СУ „Св. Кл. Охридски“
№ РД 38-437/22.06.2016 г.

РЕЦЕНЗИЯ

На дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен „Доктор”

Област на висше образование: шифър 3. Социални, стопански и правни науки

Професионално направление: шифър 3.6. Право

Докторска програма: Международно частно право

Автор на дисертационния труд: **Ева Станиславова Касева**, докторант в редовна форма на обучение към Катедра „Международно право и международни отношения” при Юридическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски”

Тема на дисертационния труд: **„Компетентност и приложимо право към задълженията за издръжка по Регламент (ЕО) № 4/2009 г.“**

Научен ръководител: Проф. д-р Йорданка Вълчева Зидарова

Рецензент: Проф. д-р Николай Симеонов Натов, СУ „Св.Климент Охридски”, бул. „Цар Освободител” № 15, каб. 294 / 301, тел. 9308 483 / 290, имейл адрес n.natov@law.uni-sofia.bg

Уважаеми членове на Научното жури,

I. Със заповед на ректора на СУ ”Св.Климент Охридски” № РД 38-437/22.06.2016 г. съм определен за член на Научно жури за провеждане на защитата на Ева Станиславова Касева, докторант в редовна форма на обучение в област на висше образование с шифър 3. Социални, стопански и правни науки, в професионално направление с шифър 3.6. Право, в докторска програма по международно частно право, за присъждане на образователната и научна степен „Доктор”. На първото заседание на Научното жури съм определен за председател на Журито и за рецензент на дисертацията.

II. Кратко представяне на кандидатката.

Ева Касева е родена във Велико Търново. Получила е основно и средно образование в родния си град. Завършила е Юридическия факултет на СУ "Св.Климент Охридски" – специалност „Право“ през 2009 г. в редовна форма на обучение, с две специализации – Правораздаване и Публична администрация, с успех от дипломата – Много добър (5.16). Придобила е юридическа правоспособност през 2010 г. Работила е като преводач, управител на фирма и сега е правен съветник в Централно управление, Дирекция „Нормативен контрол“ на Обединена българска банка. Зачислена е за редовен докторант в професионално направление 3.6. Право, Докторска програма по международно частно право към Катедра „Международно право и международни отношения“ при ЮФ на СУ „Св.Климент Охридски“ със Заповед на Ректора № РД 20-377/10.02.2011 г. Срокът на докторантурата е бил до 10.02.2014 г. Видно от удостоверение № 628/20.10.2014 г. на ЮФ, кандидатката е положила изпитите от докторантския минимум – по английски език с оценка Отличен (6.00) и по международно частно право с оценка Мн. добър (5.00). Изпълнила е индивидуалния си план като редовен докторант. Има отпечатани четири публикации по темата на дисертацията. Отчислена е с право на защита съгласно Заповед на Ректора на СУ „Св.Климент Охридски“ № РД 20-708/15.04.2014 г.

III. Относно процедурата.

Процедурата е спазена. Разработката е преминала през неколккратно предварително обсъждане в първичното научно звено – Катедра МПМО, отправените бележки и препоръки са били последователно съобразени в преобладаващата си част. Кандидатката е отчислена от докторантура с право на защита с гореспоменатата Заповед на Ректора въз основа на решение на Факултетния съвет на ЮФ от 08.04.2014 г., протокол № 7 и доклад на декана с вх.№ 70.10-153/11.04.2014 г. След положително решение за готовността за защита на Съвета на първичното звено – Катедра МПМО, кандидатката е подала изискуемите документи за защита на дисертацията. Въз основа на предложението на първичното звено Факултетният съвет на ЮФ в предвидения срок е определил Научното жури и е направил предложение до Ректора на СУ за утвърждаване на състава му, както и за дата на защитата. В предписания срок от предложението на Факултетния съвет, Ректорът със заповед № РД 38-437/22.06.2016 г. е утвърдил Научното жури и срока за защита. Датата за защита е 07.10.2016 г.

IV. Кратко представяне на труда.

Дисертационният труд е с обем от 298 страници и структурно е разделен на въведение, три глави, подразделени на параграфи, точки и подточки, и заключение. Има титулна страница, съдържание, приложен е списък на използваните нормативни актове. Анализирани са съдебни решения както следва: 68 на български правоприлагащи органи, 11 на чужди съдилища и 35 на Съда на ЕС (СЕС). Списъкът на

ползвананата литература се състои от 69 заглавия на български език и 109 заглавия на чужди езици – английски, френски, немски, италиански и руски. Бележките под линия са 514. Приложена е декларация на автора за оригиналност. Във въведението са изяснени последователно предметът на изследване, основанията за избор на темата, значението на разглеждания институт, хронологията на уредбата и значението на съответните правни източници както и на темата на изследване. Извън обхвата на разработката е признаването и изпълнението на решения в материята на издръжката, както и административното сътрудничество в тази сфера. Формулирана е научно-изследователската теза, задачата и целта на разработката. Тезата, зад която застава авторката е, че „основополагащо начало и цел на Регламента е утвърждаването на принципа на закрила на по-слабата страна (нуждаещия се от издръжка), като в уеднаквената уредба този основен в материята принцип е съчетан и взаимодейства с принципа на справедливостта, чрез който се цели и дължаният издръжка да получи закрила. Утвърждаването и взаимодействието на двата принципа се постига посредством различни способности на уредбата и се осъществява практически в съдебните решения на правоприлагащите органи по делата за издръжка с международен елемент. В дисертацията чрез анализ на съдебната практика по Регламента се доказва прилагане на принципите и по този начин постигане целите на Регламента.“ (стр.28). Аргументирани са методологията и структурата на изследването.

Глава първа е посветена на изясняване на понятието „задължение за издръжка“, на източниците и методите на правна уредба. В Глава втора се изследва уредбата на международната компетентност по искове за задължения за издръжка съгласно Регламент 4/2009 г. Глава трета е посветена на определяне на приложимото право към задълженията за издръжка според Хагския протокол от 2007 г. Накрая е заключението, което обобщава резултатите и изводите от изследването.

Дисертационният труд като структура и оформление отговаря на изискванията на чл. 66, ал.2 от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“.

V. Актуалност на разработвания в дисертационния труд проблем в научно и/или научно приложно отношение.

V.1. В научно отношение

Актуалността на темата се обуславя от новостта на разглежданите нормативни актове – Регламент 4/2009 г. и Хагския протокол от 2007 г. Те са в процес на опознаване и анализ в доктрината, и тази дисертация е стъпка в същата посока. Българската наука за МЧП все още е длъжник на аудиторията и авторката се стреми да запълни съществуващия вакуум. Предвид актуалността и значимостта на разглежданата уредба е налице необходимост от научно изследване на регламентацията в нейната цялост, а именно – международната компетентност, приложимото материално право, признаването и изпълнението на съдебните решения и административното

сътрудничество. Без екзекватурата и сътрудничеството, другото е в обхвата на рецензираната дисертация и така се очертава нейната научна значимост.

V.2. В научно-приложно отношение

В това отношение работата би могла да служи на практиката у нас при прилагане на едновременно действащите два акта – Регламента и Протокола. Тя изследва критично въпросната практика и има определена практико-познавателна стойност, която е едно от нейните достойнства.

VI. Познава ли кандидатката състоянието на проблема и оценява ли творчески литературния материал?

Представената разработка разкрива, че авторката в основни линии познава проблема, на който е посветен трудът. Познанието обхваща както появата и историческото развитие на тази материя, така и актуалното ѝ състояние съгласно ползваните източници. Авторката е навлязла в разглежданата проблематика и е запозната със състоянието на литературата в тази сфера. Тя оценява творчески литературния и нормативния материал, като разкрива редица нерешени въпроси и се опитва да обоснове научно и практически техните отговори.

VII. Избраната методика на изследване може ли да даде отговор на поставените задачи и цели на дисертационния труд?

Изследването е извършено на базата на историческия, сравнителноправния и аналитичния (анализ и синтез) методи. Те се прилагат за доказване на научно-изследователската теза, както и за обосноваване на изводите и предложенията *de lege ferenda*, произтичащи в резултат на извършения анализ. Така избраната и прилагана методика на изследване е в състояние да даде отговор на поставените задачи и цели на разглеждания дисертационен труд.

VIII. Кратка аналитична характеристика на научните и/или научно-приложните приноси на дисертационния труд.

От посочените в автореферата научни приноси на разработката считам, че могат да бъдат подкрепени следните:

1. Трудът представлява първи опит у нас за систематизирано и цялостно изследване на нормите относно международната компетентност и приложимото материално право към задълженията за издръжка по Регламент № 4/2009 и Хагския протокол 2007 г.

2. Систематичният анализ на способите за правна уредба, посредством които принципът за закрила на по-слабата страна и принципът на справедливостта се утвърждават и си взаимодействат.
3. Изследването и изясняването на подходите на многобройни съдебни решения във връзка с прилагане на разпоредбите на Регламента и Протокола – решения на български, чуждестранни съдилища, както и на СЕС. Този анализ води авторката до констатацията, че в практиката се установява и спазва принципът на закрила на нуждаещия се от издръжка и принципът на справедливостта като по този начин се постигат целите на Регламента.
4. Похвално е желанието на авторката да предложи някои бъдещи промени в уредбата на Регламента с цел улесняване на страните по задължение за издръжка, както и на правоприлагащия орган.

Така очертаните приноси разкриват възможност да се заключи, че научно-изследователската теза като цяло е обоснована и доказана в дисертацията.

IX. До каква степен дисертационният труд и приносите са лично дело на кандидата?

Към дисертацията е приложена декларация за оригиналност, изисквана съгласно чл.27, ал.2 ППЗРАСРБ и чл.66, ал.2 от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски”. Тя потвърждава, че авторката коректно е ползвала наличната литература и други източници. При прочита на работата не съм констатирал неточно позоваване на източници. Смятам, че дисертационният труд и приносите са лично дело на авторката.

X. Критични бележки.

Критиката на една научна разработка винаги трябва да съдържа градивен елемент и да цели подпомагане на автора в бъдещите му научни и научно-практически начинания. В тази светлина бележките ми към рецензираната дисертация са както следва:

1.Изложението в началото се придържа към остаряла схема, базираща се на подробен исторически преглед и извличане на основанията за анализ на типични за международното частно право институти и понятия от техните общи с гражданското право корени. Този модел бе следван до към осемдесетте години на миналия век, но сега международното частно право е безспорно съществуващ и високо развит, модерен клон на правото със свой нормен състав, свои институти, принципи и понятия, изобилни и разнообразни международноправни и вътрешноправни източници, в т.ч. значителна по обем и постоянно нарастваща количествено и качествено нормативна основа от Общностен произход. Ето защо вече не е необходимо да се тръгва от други правни отрасли и постепенно да се достига до международното частно право, а

кандидатът трябва непосредствено след увода да се заеме със съвременната сложна проблематика на този самостоятелен клон на правото.

2. Научно-изследователската теза има подчертано декларативен и констативен характер. Въпреки отправените критични бележки към тезата при разглеждането на проекто-дисертацията в Катедрата по международно право и международни отношения, авторката при формулирането ѝ не е успяла да се абстрахира от вече установеното и да изясни в каква насока всъщност са отправени нейните научни усилия и търсения при написването на дисертацията. Това без съмнение снижава качеството на представения труд. А т.нар. от авторката „подцели“ на стр. 29 разкриват все пак, че тя има намерение да направи известен критичен анализ на действащата правна уредба.

3. Използването на израза „Европейски граждански процес“ се нуждае от пояснение, което авторката е пропуснала да направи. Това повдига основателния въпрос – съществува ли такова понятие в българската наука за МЧП и има ли такъв отрасъл в правото на ЕС? Към коя позиция се присъединява дисертантката? По отношение на Част седма от ГПК е налице задълбочено критично изследване в нашата литература по МЧП, което дори не е споменато от авторката. Научната коректност в случая изисква да се отразят различните виждания и обосновано да се аргументира присъединяване на кандидата към някое от тях.

4. В автореферата се сочи, че „В четвъртия параграф на Първа глава са разгледани методите на правна уредба – стълкновителен и материалноправен“, а в дисертацията на стр.108 (§4 от Глава I) се говори за два метода – пряк и непряк. Кое всъщност е вярно? Твърдението, че методите за правна уредба в МЧП са стълкновителен и материалноправен е остаряло и не отговаря на съвременното състояние на този отрасъл на правото. Науката за МЧП сега аргументира наличие на два метода – пряк и непряк, като за обосноваване на това е достатъчно да се каже, че съществува пряка уредба и на процесуалните отношения с международен елемент, но методът за тяхното регулиране не може да бъде наречен „материалноправен“, това би било нонсенс. Въпросното противоречие между научните твърдения, застъпени в автореферата и дисертацията следваше да бъде отстранено, но това не е сторено от кандидатката.

XI. Заключение.

Цялостният прочит на дисертационния труд сочи, че той, макар и даващ поводи за някои сериозни критични бележки, изложени по-горе, като цяло има достойнства, които са от естество да компенсират до голяма степен констатираните слабости. Общият ми извод е, че разработилата този труд докторантка притежава необходимите теоретични познания в областта на международното частно право и способност за самостоятелни научни изследвания в материята. Постигнатите в дисертационния труд резултати, формулирани като изводи и предложения в хода на изследването, и обобщени в заключението на труда като научни и научно-практически доказателства в

подкрепа на тезата, представляват оригинален принос в българската правна наука, поради което на тази дисертация следва да се даде като цяло положителна оценка.

Ето защо считам, че дисертационният труд отговаря на императивните изисквания на чл. 6, ал.3 ЗРАСРБ, на чл. 27 от Правилника за неговото прилагане и на чл. 66 от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски”, поради което **оценявам положително дисертацията и предлагам Научното жури да даде на Ева Станиславова Касева образователната и научна степен „Доктор”**.

София, 30.08.2016 г.

.....

Проф. д-р Н. Натов